

Πρόταση Διδακτικής αξιοποίησης του ντοκιμαντέρ: Όσα θυμάμαι θα σας πω, θέλω να φτάσουν ως εσάς κι ακόμη παραπέρα

Εκπαιδευτικός: Τσούρτη Μαρία (Μαρίζα)

13^ο ΓΕ.Λ Αθηνών

A.ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Μια διδακτική πρόταση για το μάθημα της Ιστορίας της Γ΄ Γυμνασίου

ΕΝΟΤΗΤΑ 48 : Κατοχή, Αντίσταση και Απελευθέρωση

Σενάριο διαθεματικό , εμπλεκόμενα αντικείμενα : Ιστορία, Νεοελληνική Γλώσσα, Νεοελληνική Λογοτεχνία.

Χρονική διάρκεια : 4 Δ.Ω , Χώρος : αίθουσα διδασκαλίας που να διαθέτει διαδραστικό πίνακα ή εργαστήριο πληροφορικής

B. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΕΝΑΡΙΟΥ: Ο εκπαιδευτικός φροντίζει να διδάξει παράλληλα την Ενότητα : Κατοχή, Αντίσταση και Απελευθέρωση στο μάθημα της Ιστορίας της Γ΄ Γυμνασίου και το απόσπασμα «Κι έχουμε πόλεμο» από το μυθιστόρημα Το Τρίτο Στεφάνι του Κ. Ταχτσή που περιλαμβάνεται στο σχολικό εγχειρίδιο της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της ίδιας τάξης. Εάν διδάσκει ο ίδιος εκπαιδευτικός και τα δύο διδακτικά αντικείμενα, αυτό βοηθά στο συντονισμό, διαφορετικά χρειάζεται να συνεργαστούν οι δύο διδάσκοντες. Για κάθε διδακτική ενότητα θα αφιερωθεί μόνο 1 δ.ω . Έτσι οι μαθητές θα είναι ενημερωμένοι για τα γεγονότα που αφορούν στην εμπλοκή της Ελλάδας στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και σ' ότι συνδέεται με την αντιστασιακή δράση των Ελλήνων και τις συνθήκες που βίωναν στην καθημερινότητά τους την κατοχική περίοδο. Χρήσιμο υλικό προς αξιοποίηση ώστε οι μαθητές να εντρυφήσουν περισσότερο στα γεγονότα είναι αυτό που παρέχεται μέσω του εμπλουτισμένου διαδραστικού σχολικού βιβλίου και της Ιστορίας και της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Ιδιαίτερα ό,τι περιλαμβάνεται στον ιστότοπο του ΚΕΓ (<http://www.komvos.edu.gr/> καθώς και στο <http://freeathens44.org/>). Το απόσπασμα « Κι έχουμε πόλεμο !» προτείνεται να αξιοποιηθεί κυρίως από την σκοπιά μίας αφήγησης που με ζωντάνια και παραστατικότητα μέσα από τη συγκίνηση και το χιούμορ θα ζωντανέψει στα μάτια του νεαρού αναγνώστη την εικόνα της δεδομένης ιστορικής στιγμής έτσι όπως την προσέλαβαν στην καθημερινότητα τους οι κάτοικοι της Αθήνας. Αν δεν ήταν λογοτεχνικό κείμενο το απόσπασμα θα μπορούσε να λειτουργήσει ως προφορική μαρτυρία. Ο διδάσκων ανάλογα με τις απαιτήσεις του ωρολογίου προγράμματος θα επιλέξει πως είναι βολικότερο να ξεκινήσει τη διδασκαλία του έτσι ώστε να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών. Είτε λοιπόν η 1^η δ.ω θα αφιερωθεί στην Ιστορία και η 2^η δ.ω στη λογοτεχνία είτε ανάποδα και στις δύο περιπτώσεις το αποτέλεσμα θα είναι το ίδιο, οι μαθητές θα έχουν προετοιμαστεί κατάλληλα για την 3^η δ.ω.

Κατά την 3^η δ.ω προτείνεται η παρουσίαση του εκπαιδευτικού ντοκιμαντέρ που συνοδεύει το συγκεκριμένο σχέδιο μαθήματος. Επειδή η διάρκεια της προβολής είναι περίπου 15΄, ο υπόλοιπος χρόνος της δ.ω προτείνεται να αξιοποιηθεί για σχολιασμό του εκπαιδευτικού υλικού και κατευθυνόμενο διάλογο με τους μαθητές. Μέσα από το διάλογο εντοπίζουμε πως οι πληροφορητές μας είναι διαφορετικού φύλου επίσης διαφέρουν ως προς τις προσλαμβάνουσες. Ο πρώτος ομιλητής βίωσε τα γεγονότα ως παιδί αρμενίων προσφύγων

που γεννήθηκε στην Ελλάδα, μεγάλωσε στα προσφυγικά του Δουργυτιού και καθλωθήκε σε αναπηρική καρέκλα από παράλυση των κάτω άκρων κατά την πρώτη εφηβική ηλικία, η δεύτερη ομιλήτρια γέννημα-θρέμμα αθηναία, παιδί μικροαστικής-μεσοαστικής οικογένειας με πατέρα αυτοδημιούργητο ελεύθερο επαγγελματία. Για τον πρώτο το «μουχλιασμένο ψωμί δεν αποτελεί ανυπέρβλητο πρόβλημα» για τη δεύτερη το «σημάδι από το βλέμμα στο ξύλινο μπουφέ αποτελεί απώλεια». Με κατάλληλα ερωτήματα βοηθάμε τους μαθητές να εντοπίσουν τις πληροφορίες που αφορούν στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, τις ανάγκες τους, τα συναισθήματα τους. Φροντίζουμε ώστε να παρατηρήσουν τα παραγλωσσικά και τα εξωγλωσσικά στοιχεία της αφήγησης (η ηχογράφηση επιτρέπει να εντοπίσουμε τα παραγλωσσικά στοιχεία, λείπει βέβαια το βίντεο αλλά οι φωτογραφίες που τραβήχτηκαν αποτυπώνουν τη στάση των προσώπων που ήταν ενημερωμένα και συμμετείχαν με ενθουσιασμό στην όλη διαδικασία). Εξηγούμε το ρόλο της προφορικής μαρτυρίας στη διαδικασία της παραγωγής Ιστορικής γνώσης και δίνουμε έμφαση στο γεγονός πως οι άνθρωποι που μιλάνε θα μπορούσαν να είναι ο παππούς και η γιαγιά των μαθητών και πως η Ιστορία δεν είναι κάτι πέρα κι έξω από εμάς, εμείς είμαστε τα δρώντα πρόσωπα που τη διαμορφώνουμε και που υφιστάμεθα τις συνέπειες των εξελίξεων. Θα μπορούσε ακόμη να συζητηθεί και η εμπλοκή του ίδιου του ιστορικού με τα γεγονότα που περιγράφει, ειδικά στην περίπτωση της προφορικής ιστορίας. Άλλωστε από τους τίτλους τέλους γίνεται φανερό πως η εκπαιδευτικός που δημιούργησε το video συνδέεται με συγγένεια πρώτου βαθμού με την πληροφορήτρια. Μετά το τέλος της διδακτικής πρότασης **επισυνάπτεται και ένα φύλλο εργασίας** που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί από τον εκπαιδευτικό έτσι ώστε να μην περιοριστούμε στον προφορικό σχολιασμό.

Για την 4^η δ.ω προτείνεται να αναθέσουμε στους μαθητές να συγκεντρώσουν προφορικές μαρτυρίες από το ευρύτερο συγγενικό τους περιβάλλον και να τις παρουσιάσουν στην τάξη εφόσον προηγηθεί σχετική από μέρους τους έρευνα, για το ποιες από τις μαρτυρίες που μπορούν να βρουν είναι περισσότερο ενδιαφέρουσες και ενδεικτικές για την περίοδο. Κατόπιν μόνοι τους θα τις αξιολογήσουν και τις θα παρουσιάσουν. Ο διδάσκων για να διευκολύνει τους μαθητές μπορεί να τους παραχωρήσει ένα συνοπτικό οδηγό συνέντευξης και για να μπορούν όλοι να συμμετέχουν ενεργά θα δοθεί η δυνατότητα η συνέντευξη να ηχογραφηθεί, να βιντεοσκοπηθεί ή απλώς να αποτυπωθεί σε γραπτό λόγο. Πάντως και για τις περιπτώσεις της ηχογράφησης και της βιντεοσκόπησης απαραίτητο είναι να γίνει απομαγνητοφώνηση και να υπάρχει η μαρτυρία και σε γραπτή μορφή. Αφού παρουσιαστούν οι μαρτυρίες που θα επιλεγούν από την πλειοψηφία των μαθητών με κατάλληλη επιχειρηματολογική στήριξη, το τελευταίο 10' της δ.ω θα προχωρήσουμε σε εξαγωγή συμπερασμάτων και αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της συγκεκριμένης διδακτικής παρέμβασης και από την πλευρά του διδάσκοντα και από αυτή των μαθητών. Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο σε περίπτωση που οι μαθητές δείξουν ενθουσιασμό κι ενδιαφέρον, θα μπορούσε να επεκταθεί και πέραν των 4 δ.ω. Το υλικό που θα συγκεντρώσουν θα μπορούσε να κατατεθεί στο αρχείο της ομάδας προφορικής ιστορίας της συνοικίας ή της πόλης τους ή και να διατηρηθεί στη σχολική βιβλιοθήκη και να εμπλουτιστεί με υλικό που θα προσθέσουν οι μαθητές των επόμενων σχολικών τάξεων όταν θα φτάσουν να διδαχθούν την συγκεκριμένη θεματική ενότητα. Επίσης θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν συναντήσεις με εκπαιδευτικούς και ιστορικούς ειδικευμένους στη μεθοδολογία της προφορικής ιστορίας, αυτό μπορεί να γίνει και σε συνεργασία με την Ένωση Προφορικής Ιστορίας (ΕΠΙ). Ενδιαφέρουσες θα ήταν και επισκέψεις σε μουσεία πόλεων που να διαθέτουν αρχεία προφορικών μαρτυριών. Η παρούσα πρόταση είναι ανοιχτή και μπορεί να διαμορφωθεί ανάλογα με τις ειδικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε σχολική μονάδα.

Γ. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΣΕΝΑΡΙΟΥ:

- Επιχειρείται οι μαθητές να μάθουν πληροφορίες για την συγκεκριμένη ιστορική περίοδο.
- Να γνωρίσουν τεχνικές ώστε μέσω του βιώματος να απομνημονεύουν αποτελεσματικότερα τα γεγονότα .
- Να αντιληφθούν τις συνθήκες της καθημερινής ζωής σε καιρό πολέμου .
- Να έχουν μία πρώτη βιοματική εμπειρία για το ρόλο της μνήμης ως προς τη διάσωση της πληροφορίας
- Να εξοικειωθούν ώστε να λειτουργούν με κριτική ματιά απέναντι στα ιστορικά γεγονότα .
- Να συσχετίζουν τα ιστορικά γεγονότα με όσα συμβαίνουν στην σύγχρονη εποχή αλλά να αντιληφθούν ότι η Ιστορία δεν επαναλαμβάνεται, υπάρχουν κάθε φορά διαφορετικά δεδομένα.
- Να μάθουν ότι για να μελετήσει κάποιος την ιστορία οφείλει «να βγαίνει από τα παπούτσια του» δηλαδή να μπορεί να εντάσσει τα γεγονότα στην εποχή τους και να μη συγκρίνει με τους σημερινούς όρους. Να προσεγγίζει τον «απέναντι» μέσω της ενσυναίσθησης
- Να εξοικειωθούν με την μελέτη και την άντληση πληροφοριών από τις ιστορικές πηγές, στην περίπτωση μας τις προφορικές μαρτυρίες και τα λογοτεχνικά κείμενα που δεν είναι αμιγής ιστορία αλλά διαμεσολαβημένη. Έτσι ως αυριανοί πολίτες θα διαχειρίζονται αποτελεσματικά τις πληροφορίες με τις οποίες καθημερινά θα βομβαρδίζονται.
- Να μπορούν να επεξεργάζονται δεδομένα και να εκφράζουν τεκμηριωμένα τις απόψεις τους.

Γνώσεις για τη γλώσσα

- Γενικά η ιστορία βοηθά τον μαθητή να προσθέσει νέες λέξεις στο λεξιλόγιο του και να τις εντάξει σ' ένα συγκεκριμένο πλαίσιο π.χ. Η ιδιόλεκτος του κάθε ομιλητή, λέξεις που συνηθίζει να επαναλαμβάνει στον προφορικό λόγο, λέξεις ενταγμένες στην εποχή που τις γέννησε π.χ. τα ονόματα από τα παιδικά παιχνίδια στην αφήγηση του κ. Ντεραβεντισιάν κ.α
- Επιπλέον η συγκεκριμένη διδακτική ενότητα επειδή αφορά σε στιγμιότυπα από την καθημερινή ζωή έτσι όπως καταγράφηκαν στα παιδικά μάτια είναι κατάλληλη ώστε να θυμηθούμε τις διαφορές και ομοιότητες ανάμεσα στην περιγραφή και την αφήγηση.

Καλλιέργεια γραμματισμών

- Με την εφαρμογή του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου δίνεται η δυνατότητα στον μαθητή να συγκρατεί ευκολότερα στην μνήμη του τα ιστορικά γεγονότα , να τα βλέπει με κριτική ματιά , να τα συνδέει με τα σύγχρονα δεδομένα, να μπορεί να αναζητήσει πληροφορίες με μεθοδολογικό εργαλείο την συνέντευξη .

Δ. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ασδραχάς, Σ., Ιστορική έρευνα και ιστορική παιδεία: πραγματικότητες και προοπτικές, Μνήμων, Αθήνα 1982

Βόγλης Πολυμέρης, *Η ελληνική κοινωνία στην Κατοχή 1941-1944*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2010.

Βόγλης Πολυμέρης, Τσίλαγα Φλώρα, Χανδρινός Ιάσοντας, Χαραλαμπίδης Μενέλαος (επιμ.), *Η εποχή των ρήξεων. Η ελληνική κοινωνία στη δεκαετία του 1940*, Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο.

Γιαννόπουλος, Γ., «Η διδασκαλία της ιστορίας», *Νέα Παιδεία*, 42 (1987), σ. 166-172

Γιωτοπούλου-Σισιλιάνου, Έ., *Η διδασκαλία της ιστορίας στη Μέση Εκπαίδευση*, Αθήνα 1965

Dosse, F., *Η ιστορία σε ψίχουλα. Από τα Annales στη Νέα Ιστορία*, μτφρ. Α. Βλαχοπούλου, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1993.

Μαργαρίτης Γιώργος, «Η Ελλάδα υπό την εξουσία του Άξονα», *Ιστορία των Ελλήνων*, τόμος 16^{ος}, Αθήνα, Δομή.

Μασσιάλας, Β., *Το σχολείο εργαστήριο ζωής: εισαγωγή στη μεθοδολογία της διδασκαλίας των κοινωνικών σπουδών*, Γρηγόρης, Αθήνα 1984.

Ματσαγγούρας, Η., *Στρατηγικές διδασκαλίας*, Gutenberg, Αθήνα 1997.

Νάκου Ειρ.& Γκαζή Ανδρ. (2015) *Η προφορική ιστορία στα μουσεία και στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Νήσος

Σακκά, Β., *Προφορική Ιστορία και Σχολείο: Η ιστορία ως βιωμένη εμπειρία και η διδακτική της αξιοποίηση*. Ανακοίνωση στο συνέδριο ΣΕΦΚ-ΠΕΦ, Λεμεσός 3-4 Οκτωβρίου 2008

Χαραλαμπίδης Μενέλαος, *Η εμπειρία της Κατοχής και της Αντίστασης στην Αθήνα*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2012.

Χατζηιωσήφ Χρήστος, «Η ελληνική οικονομία, πεδίο μάχης και αντίστασης», *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα*, Γ2 τόμος, επιμέλεια Χρήστου Χατζηιωσήφ – Προκόπη Παπαστράτη, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2007.

Όσα θυμάμαι θα σας πω, θέλω να φτάσουν ως εσάς κι ακόμη παραπέρα

Φύλλο εργασίαςⁱ : Σχολιάζω όσα είδα

Ερωτήσεις – Δραστηριότητες

1. Κατά τη διάρκεια του ντοκιμαντέρ ακούσατε τις αναμνήσεις δύο ηλικιωμένων σήμερα πληροφορητών που βίωσαν τα γεγονότα ως μικρά παιδιά, οι μαρτυρίες δεν ήταν βιντεοσκοπημένες, το μαγνητοφωνημένο κείμενο συνοδεύονταν από φωτογραφικό υλικό. Προσπαθήστε να περιγράψετε τους ομιλητές και το χώρο που ζουν με τη βοήθεια των φωτογραφιών και των αποχρώσεων της φωνής τους κατά τη διάρκεια της αφήγησης.

2. Από την προφορική μαρτυρία του κ. Ντεραβεντισιάν που διαρκεί συνολικά περισσότερο από 2 ώρες επιλέχθηκαν τρία αποσπάσματα για το ταινιάκι, εντοπίστε για ποιο θέμα μιλάει σε κάθε απόσπασμα και αναφερθείτε σ' εκείνο που περισσότερο σας προβλημάτισε ή σ' εκείνο που δεν το είχατε διαβάσει ή ακούσει στο παρελθόν.

3. Το γεγονός στο οποίο αναφέρεται η κ. Τσούρτη πότε συνέβη; Ποια κατάσταση επικρατούσε τότε στην Αθήνα; Στην αφήγησή της αναφέρει : « ο θείος μου, ο νεότερος αδελφός του πατέρα μου, γνώριζε κάποιους από αυτούς και τον άφησαν να περάσει για να ειδοποιήσει τη μαμμή που έμενε στη Δάφνη». Ποιους εννοεί με τη λέξη «αυτοί» και γιατί είχαν αποκλείσει την περιοχή;

4. Προσπαθήστε σε ένα πινακάκι να συγκεντρώσετε όλες τις λέξεις που δεν γνωρίζετε τη σημασία τους και να βρείτε τι σημαίνουν με τη βοήθεια του λεξικού ή ρωτώντας άτομα από το συγγενικό σας περιβάλλον, κάθε λέξη να μπορείτε να την εντάξετε στο κατάλληλο πλαίσιο έτσι ώστε να φτιάξετε προτάσεις με πλήρες νόημα.

5. Και οι δύο ομιλητές είναι πλέον άνθρωποι μεγάλης ηλικίας, ποια είναι η σημασία του παρελθόντος γι' αυτούς και πως μπορείτε ν' αποδείξετε τη σχέση τους μ' αυτό συνδυάζοντας τα λεγόμενά τους με τις φωτογραφίες που συνοδεύουν την αφήγηση και παριστάνουν τους ίδιους μέσα στο χώρο τους. Συμπληρώνουμε εδώ πως ο κ. Ντεραβεντισιάν φωτογραφήθηκε στο διαμέρισμά του , το ίδιο και η κ. Τσούρτη ενώ υπάρχουν και οι φωτογραφίες από το πατρικό της σπίτι στην σημερινή του κατάσταση το οποίο δεν κατοικείται πλέον αλλά δεν έχει γκρεμιστεί και κάποια παλιά έπιπλα παραμένουν στη θέση τους, όπως ο μπουφές.

6. Σ' ένα ευσύνοπτο κείμενο 150-200 λέξεων διατυπώστε τις απόψεις σας για την αξία της μνήμης και τη σχέση της με το παρελθόν.

7. Αν χρειαζόταν να συνδυάσετε τις αφηγήσεις των προσώπων με κατάλληλη μουσική ποια μουσικά κομμάτια θα επιλέγατε και με ποιο κριτήριο.

8. Βρείτε σύγχρονο φωτογραφικό υλικό που να συνδυάζεται με την αφήγηση του κ. Ντεραβεντισιάν που σχετίζεται με τον ρόλο των παιδιών στον πόλεμο και με την τεχνική του κολάζ σχεδιάστε μία αντιπολεμική αφίσα.

ⁱ Εννοείται ότι οι ερωτήσεις που προτείνονται είναι ενδεικτικές και θα μπορούσαν να διαμορφωθούν και με διαφορετικό τρόπο, να τροποποιηθούν και να εμπλουτιστούν.